

27 / 29.01.11 г.

РЕЦЕНЗИЯ

на научната дейност на гл. ас. д-р ПАВЛИНА ДИМИТРОВА ВЛАДКОВА за заемане на научната длъжност „Доцент” в Регионален исторически музей - гр. Велико Търново

от

доц. д-р ГЕРГАНА КАБАКЧИЕВА от Секцията по антична археология в НАИМ – БАН, избрана за рецензент с решение на НС на НАИМ-БАН (прот. № 25 / 08. 10. 2010 г.) и (заповед № 1257 / 10. 11. 2010) на Директора на НАИМ –БАН.

Гл. ас. д-р Павлина Владкова е на работа в Регионалния исторически музей във Велико Търново от 1980 г. През годините тя се утвърди като един от най-добрите археолози- античници в България. П.Владкова преминава последователно от уредник и научен сътрудник до защита на докторската си дисертация и повишаване в длъжност «научен сътрудник , I ст.» през 2006 г. В музея тя е уважаван учен и колега, което е и в основата на назначението ѝ за «изпълняващ длъжността директор» през 2006 – 2007 г.

Гл. ас. д-р П.Владкова е член на три от най-престижните международни археологически експедиции в България: българо-полската експедиция в Нове (Свищов), където работи от 1985 г. и до днес и българо-британската археологическа експедиция в Никополис ад Иструм при с. Никюп , Великотърновско (от 1985 до 2002 г.), както и в българо-британската археологическа експедиция по проект на тема “Краят на античността по Долния Дунав. Територията на Никополис ад Иструм от края на V до началото на VII в.”, който е за период 2009 – 2013 г. Като участник в международните експедиции П.Владкова има възможността да специализира Британия (1991, 1995, 1999, 2002 г.), както и в Полша (2006 г.). П.Владкова е участвала в няколко международни конгреса и конференции в чужбина.

П.Владкова е единствен участник в конкурса за научната длъжност „доцент”, обявен от Регионален исторически музей – Велико Търново. Документите за участие в конкурса са прецизно подготвени и показват, разнообразната и наситена научна дейност на гл. ас. д-р П.Владкова.

В конкурса тя участва с 12 научни статии, 7 публикации в годишните издания на ‘Разкопки и проучвания’ и 1- в каталога от изложбата „Българска археология 2009 г.”.

Всички те са публикувани след защита на дисертацията в края на 2005 г. На конкурса П.Владкова се явява и с хабилитационен труд на тема ” Античен производствен център при Павликени (Долна Мизия). План на комплекса, периодизация и видове керамични изделия”.

В справката на приносите П.Владкова на първо място поставя проучванията си за гардоустройството и архитектурата на римските градове в България. От началото на нейната работа тя се занимава с тази проблематика и по-специално изучаването на археологията и историята на античния град Никополис ад Иструм. Тя е първият археолог, който установява един ранноримски период на обитаване в Никополис ад

Иструм от I в. сл. Хр. Това проучване е резултат от разкопки, планирани и ръководени от самата нея на площта на главния площад на античния град и целия форумен комплекс през последните години. Авторката не спира до решаването на проблемите, свързани с градоустройствената схема в центъра на града. Добрите й теоретични познания дават възможност да систематизира, да търси при всяко археологическо проучване мястото на 'обекта' в цялостното развитие на града и съответно на античния град сред останалите в провинция Долна Мизия. Така, тя достига и до идеята за изследване на некрополите на Никополис ад Иструм. На тази проблематика са посветени две обширни научни статии, които са в съавторство. Това обаче не намалява тяхната стойност. Подобни обобщаващи изследвания за некрополите на Никополис ад Иструм досега не са правени и систематизирането на археологическите данни от тях е принос в изследването на античния град, както и културата на античното население от региона.

Успоредно с изследванията за Никополис ад Иструм П.Владкова много задълбочено се занимава с разкриването и изучаването на един голям архитектурен ансамбъл до западната порта на Нове (резиденция или villa suburbana). Подобно на всички останали свои научни разработки и тук П.Владкова систематизира строителните периоди, проучва хронологията на съществуване на архитектурния комплекс и датировки те на отделните части от ансамбъла, търси функциите на помещенията.

Що се отнася до Нове П.Владкова има и още един много съществен принос. Тя изследва некропол (от над 100 гроба) от времето, когато Нове е столица на Теодорих Велики. На тези проучвания тя посвещава статията „Некропол край Нове от времето на Теодорих Велики”. В това изследване тя обобщава резултатите от по-стари проучвания, както и свои. Но това, което е най-важното: тя определя датировката на некропола, проучва прогребалния обряд и свързва своите заключения с развитието на живота в Нове през късната античност. По тази причина студията на П.Владкова е особено значима не само за изучаване на историята на Нове, но и за цялостната проблематика за присъствието на остготите в източната част на Балканите през V в. сл. Хр.

На второ място в публикациите тя поставя тези, които са по проблеми на античните култове, разпространени на територията на Никополис ад Иструм, както и в района на Нове. И тук приносите й са важни. Особено това се отнася до статията за култа на римската богиня Минерва в Нове, един култ който все още е слабо изучен в Долна Мизия.

Третата група от изследвания на П.Владкова е тази , посветена на проучване на занаятите през римската епоха - обработка на кост и рог, както и керамичното производство от региона на античния Никополис ад Иструм. След защитата на докторската си дисертация през 2005 г. на тема « Технология, функции и типология на предметите от кост и рог в Долна Мизия и Тракия през I – IV век (в границите на днешна България)» съществено място в научната й дейност заемат публикациите на различни колекции от костени предмети – от Нове, от крепостта «Градището» при с. Дичин и други. В тези студии и статии тя не само обнародва непубликувани находки, но винаги търси и отговор на въпроса за технологическите им особености, мястото на дадено производство и разпространение.

Разбира се, научните дирения на П.Владкова не може да се степенуват с първо, второ, трето. Всяко от тях има своята научна стойност. И тук като пример ще посоча нейната статия със заглавие ” Методика на документиране при проучването на археологически обекти”, където авторката прави принос в теоретичното развитие на българската археология, въз основа на своите познания и опит от участието си в международните експедиции в Никополис ад Иструм и Нове.

През периода от 2006 г. и до 2011г. П.Владкова публикува значителен брой научни студии и статии по основните теми на нейната научна дейност. На конкурса за научната длъжност „Доцент” във РИМ – Велико Търново тя се представя и с хабилитационен труд със заглавие „ Античен производствен център при Павликени (Долна Мизия). План на комплекса, периодизация и видове керамични изделия”. Ръкописът е от 263 страници текст и втора част – приложения, с 3 броя карти; 7 броя планове и разрези; 30 таблици с теренни снимки и 30 таблици с находки и каталог на откритите паметници в Павликени.

Структурата на изследването е от въведение, пет глави и заключение. Каталожната част е вмъкната в самия текст и това ще бъде улеснение при ползуването на работата.

В първа глава авторката разглежда паметниците от римската епоха - епиграфски и други от Павликени и околността му. Авторката съзнава значението на този вид археологически извори за темата и това става ясно в следващите части на научния труд.

Във втора глава е проследена историята на проучванията на вилния комплекс при Павликени. Археологическите разкопки на вилата при Павликени са дело на Богдан Султов, който с много ентузиазъм разкрива трите сектора на вилното стопанство още през 70 – те години на ХХ в. Тук П.Владкова отдава дължимата благодарност на проучвателя. Но не може да остане спокойна още при този преглед на „събитията”. Тя проявява своята критичност към резултатите от основните проучвания край Павликени. Като участник в разкопките на Б.Султов още през студентските си години, тя разполага и със собствени наблюдения от проучванията. За много от помещенията и други участъци отбелязва, че най-вероятно те са останали недоразкопани и се нуждаят от археологическо доразкриване. Като цяло анализът е доста критичен, но да не забравяме, че Б.Султов си отиде много рано и всъщност няма как да са проучени всички елементи на сложно планираната вила в детайли.

Важен принос на авторката е глава Трета, където тя анализира планировката на комплекса, дава своя интерпретация за функциите на отделните сектори и сгради, както и предлага една нова хронология на съществуването на вилата и нови датировки на отделните периоди. Основните строителни периоди П.Владкова определя като два. Толкова са те и у Б.Султов (B.Sultov, 1985). Разликата е в датирането им. Според П.Владкова I-ият строителен период е от последната четвърт на I в.сл.Хр. и до 170 г., т.е. времето на нападението на костобоките в Долна Мизия. II –ят строителен период е определен в периода от края на II в. и до към средата на III в. На някои места П.Вадкова е категорична, че разрушаването на вилата е станало по времето на нападението на карпите в края на 30-те години на III в. сл. Хр., а на други – определя края на съществуването на вилата малко по-предпазливо - до към средата на III в. Независимо от тези колебания, важно е че анализирайки резултатите от разкритите останки, както и находките тя ясно очертава периода на разцвет във вилния комплекс край Павликени. Той съвпада с времето от последната четвърт на II и до към средата на III в. Що се отнася до III-ия строителен период, то той е време на поствилен живот, на нови според авторката обитатели. Тази хипотеза е допустима, но също така и другата – че това са обикновени хора, които са работили във вилата и техни наследници.

Планировката на отделните сектори и най-вече централния и западния са запазени с плановете на сградите от втория строителен период. И доколкото самата П.Владкова е наясно, че има много места, които са останали недопроучени, смятам че за първоначалната планировка на комплекса на този етап на изучаване на вилата край Павликени е трудно да говорим. Както самата тя отбелязва, необходимо е провеждането на нови археологически проучвания.

Жилището на собственика на вилата е в центъра на комплекса и това е сграда К, в централния сектор. Тя не е луксозна. Няма мозайки, фрески, мраморни украси. Планът на тази сграда, с голям вътрешен двор и П-образно разположени около него помещения отговаря на характерното римско жилище.

Много правилно авторката определя сграда D в централния сектор като жилище на управителя на вилата (с. 58). Функциите на сградите в западния сектор също са точно идентифицирани. Тук само не мога да се съглася с хипотезата на авторката, че това са две малки и самостоятелни имена. Западният сектор е твърде близо до основната централна част на вилата.

Южният сектор смятам, че е с по-ясна схема на планиране – керамична работилница, пещи и жилище на грънчаря.

Специално внимание авторката отделя на строителните техники, приложени при различните етапи на строителство, както и на строителните материали, използвани при тях. Водоснабдяването е друг разгледан елемент от устройството на вилното стопанство. В централния сектор водата е доставяна както от кладенец, така също и от водопровод. В западния сектор са намерени следи от водопровод, а също и части от оловни тръби. Темата за канализацията и отвеждането на отпадните води не е пропусната в прецизното анализиране на данните. Липсата на канализационна система е друг аргумент на П.Владкова, че архитектурния ансамбъл е недопроучен.

В последната Пета глава П.Владкова изследва различните видове керамични изделия – оброчни плочки, теракоти, култови съдове, глинени лампи. Изключение прави само съдовата керамика, която Б.Султов систематизира в своята дисертация.

Когато се занимава с някоя от групите на художествената керамика от античния производствен център при Павликени П.Владкова не се ограничава само и единствено в анализ на находките. Тя се впуска в тълкуване на проблеми за религията, култовете, които са били почитани в региона и търси отговор на много и различни дискуссионни въпроси.

В резултат на анализа на художествено украсените съдове, с апликирана и друга украса, теракотите и лампите П.Владкова прави извода, че двата керамични центрове при Павликени и Бутово съществуват едновременно.

В разглежданото изследване за първи път цялостно се публикуват глинени лампи от вилата при Павликени. Те са 72 на брой (цели и фрагментирани, както и калъпи за тях). П.Владкова правилно ги систематизира в две големи групи – лампи, моделирани в калъпи и втора група – лампи, източени на грънчарско колело. Важен за керамичното производство в провинция Долна Мизия е извода ѝ, че едно от основните производства в Павликени е това на глинени лампи, за които са намерени и калъпи. Що се отнася до тяхното разпространение, смятам че авторката минимализира до известна степен значението на това производство, както и това на останалите керамични изделия. Според нея те маркират ограничено производство. Керамични изделия от Павликени са открити в Ескус, Нове, Никополис ад Иструм и на други места в дн. северна България. За това ми е трудно да приема извода на авторката, че керамичните изделия, произведени в Павликени са били насочени само към малките пазари в околността на този производствен център и дори не са обслужвали пазарите на Никополис ад Иструм (с. 248).

В края на своето изложение П.Владкова обобщава изводите си за различните производствени дейности и прави извода, че собствениците на «вилите» организирали отглеждането на животни, обработката на кожи, металообработване, както и производството на керамични изделия с пазарна насоченост. Това според нея е основание да говорим за по-общ производствен център в Павликени, а не само за керамичен.

Публикационната дейност на гл. ас. д-р П.Владкова в показателна за нейната много добра теренна работа. Тя добре подготвя и планира своите разкопки. Прилага най-съвременни методи на проучване и това се вижда в отчетите и научните ѝ статии. Отчетите за разкопки, публикувани в АОР (Археологически открития и разкопки) от периода 2006 г. и до 2010 г. са кратки научни статии, където синтезирано са изложени основните резултати и изводи от проведените под нейно ръководство разкопки в Никополис ад Иструм и Нове.

Освен това гл. ас. д-р П.Владкова се занимава и с обучение на студенти от специалност археология във Великотърновския университет. Всяка година тя приема и обучава студенти на разкопките в Никополиса ад Иструм, където те провеждат теренната си практика.

Изложеното по-горе ми дава основание да предложа на уважаемите членове на избраното от НС на НАИМ - БАН научно жури да присъдят на гл. ас. д-р Павлина Димитрова Владкова научната длъжност „доцент” в Регионален исторически музей в гр. Велико Търново.

София, 20.01. 2011 г.

Рецензент:

(доц. д-р Гергана Кабакчиева)